

لحظه‌های به یادماندنی

۱۰ لحظه سر نوشت ساز در تاریخ درباره ویکی پدیا

« منبع: مجله تایم » ترجمه: احمد شریف پور

ده سال از زمانی که ویکی پدیا در پانزدهم ژانویه ۲۰۰۱ نخستین مقاله‌اش را منتشر کرد، می‌گذرد. همانند هر پدیده دیگری ویکی پدیا در این مقاله نگاهی خواهیم داشت به ده لحظه حساس و شاید سر نوشت سازی که این دانش نامه انقلابی آنلاین از سر گذرانده است.

بنیان گذار ویکی پدیا چه کسی بود؟

جیمی ویلز در دسامبر ۲۰۰۵ توجه زیادی را به خود جلب کرد، یعنی زمانی که راجر کادن‌هد (Roger Cadenhead) فاش کرد که رئیس بزرگ ویکی پدیا، چندین بار زندگی نامه‌اش را تغییر داده است. کاری که به طور معمول در فرهنگ ویکی پدیا با واکنش‌های منفی مواجه می‌شود. کادن‌هد در وبلاگش با نام workbench نوشت که ویلز تاکنون هجده بار زندگی نامه‌اش را تغییر داده است. حذف جمله‌هایی که لری سنجر (Larry Sanger) کارمند سابق ویکی پدیا را به عنوان دیگر بنیان گذار ویکی پدیا توصیف می‌کرد، از جمله این ویرایش‌ها بود. هر چند مقاله کنونی ویکی پدیا درباره چگونگی پیدایش ویکی پدیا به سادگی

نوشته شده است: «لری سنجر و جیمی ویلز ویکی پدیا را بنیان گذاری کرده‌اند»، اما زمانی هم بود که ویلز به کم‌رنگ کردن نقش سنجر در شکل‌گیری ویکی پدیا تمایل داشت. زمانی که از ویلز خواسته شد تا درباره این تخلف توضیح دهد، او عنوان کرد که این تغییرات برای روشن ساختن و توضیح دقیق‌تر نقشی که هر یک از آن دو در شکل‌گیری سایت داشته‌اند، الزامی بوده است. او همچنین ادعا کرد، این تغییرات هیچ ربطی به مشاجره‌های قبلی میان آن‌ها نداشته است. در سال ۲۰۰۲ و پس از اختلاف‌های مکرر بین سنجر و ویلز بر سر خواسته سنجر، یعنی خلاص کردن سایت از شر «مزاح‌ها» و «گونه‌های هر ج و مرج طلب» او از کار در ویکی پدیا استعفا داد.

این مقاله شماره ده میلیون است

در آوریل سال ۲۰۰۸ ویکی پدیا اعلام کرد، ده میلیون امین مقاله اش را منتشر کرده است. رسیدن به این نقطه نشان دهنده چندین سال رشد سریع سایتی بود که در سپتامبر ۲۰۰۴ یک میلیون امین مقاله اش را منتشر کرده بود. افزوده شدن حدود نه میلیون مقاله در بازه زمانی سه و نیم ساله، نه فقط نشانه ای از گسترش سایت در نسخه پر طرفدار انگلیسی، که به تنهایی حاوی سه میلیون مقاله است، بلکه نشانه گسترش بین المللی سایت بود. در حال حاضر، ویکی پدیا در ۲۵۰ زبان به انتشار مقاله می پردازد. جالب است بدانید که مقاله یک میلیون ام به زبان مجارستانی و درباره نیکولاس هیلارد (Nicholas Hilliard) زرگر و نقاش انگلیسی قرن شانزدهم نوشته شده است.

مرگ دروغین

مشکل داشتن یک دانش نامه آزاد که هر کس می تواند آن را ویرایش کند، این است که همیشه تعدادی «سیب گندیده» وجود دارند که از این آزادی سوء استفاده می کنند. هر چند این سایت تاکنون در کنترل و نظارت بر محتوایش خوب عمل کرده و اشتباهات و بی دقتی ها به طور معمول ظرف چند روز اصلاح می شوند، اما هر از گاهی خبری جعلی یا اشتباهی ابلهانه مانند یک بیماری ویروسی مزمن در محتوای سایت باقی می ماند. بسیاری از چهره های مشهور، از سیاستمدارانی مانند سناتور تد کندی (Tedd Kenney) که اکنون واقعا بدرد و حیات گفته است و رابرت بایرد (Robert Byrd) و خواننده محبوب نوجوانان مایلی سایروس (Miley Cyrus) تجربه ناخوشایند شنیدن خبر مرگ نابه هنگام خود را داشته اند. در یکی از این موارد که در ماه مارس سال ۲۰۰۷ روی داد، سین باد (Sinbad) هنرپیشه و کمدین مشهور تماسی از دخترش دریافت کرد که پس از خواندن صفحه ویکی پدیای مربوط به پدرش و گزارش فوت وی در اثر یک حمله قلبی، با وی تماس گرفته بود تا از سلامت وی اطمینان حاصل کند. هنگام شنیدن این شایعات سین باد به آسوشیتد پرس گفته بود: «روز شنبه من از مرگ برگشتم و پس از آن دوباره مردم.»

تولد لاست پدیا و باقی ماجراها

ویکی پدیا مملو از اطلاعات است، اما این برای طرفداران سریال مشهور شبکه ABC یعنی گمشدگان (Lost) کافی نبود و به این ترتیب بود که لاست پدیایی پا به عرصه گذاشت که اکنون بیش از هفت هزار مدخل مختص این سریال تلویزیونی پر طرفدار را در خود جای داده است. این تنها یکی از چندین و چند ویکی است که از ویکی پدیا الگو گرفته اند. ویکشتری (Wiktionary) همانند خود ویکی پدیا توسط بنیاد ویکی مدیا اداره می شود و هدف نهایی آن پوشش «همه لغات از همه زبان ها» است. سیتیزندیوم (Citizendium) توسط دیگر بنیان گذار ویکی پدیا، یعنی لری سنجر ایجاد شده است

تا به گزینیه ای «قابل اعتمادتر» از ویکی پدیا تبدیل نشود، در حالی که اسکولارپدیا (Scholarpedia) که مدخل هایش توسط متخصصان و خبرگان نوشته شده و بازبینی می شود، بیشتر شبیه سلف «کو تا عمر» ویکی پدیا، یعنی نوپدیا (Nupedia) است. از دیگر مقلدان مشکوک ویکی پدیا آنسایکلوپدیا (Uncyclopedia) است که خود به سادگی اعلام می کند، «پر از اطلاعات نادرست و دروغ های بزرگ است.» و دیگری دانش نامه دراماتیک (Encyclopedia Dramatica) که به گفته خودش هر چیزی را به شیوه ای خنده دار و نه لزوما درست توضیح می دهد. اما شاید سرگرم کننده ترین ویکی تقلیدی، کنسرواپدیا (Conservapedia) باشد که خود را با عبارت «یک ویکی دانش نامه خانواده دوست و محافظه کار» معرفی می کند و خط مشی های مشارکت کنندگان در آن با عنوان «فرمان» ارائه می شوند.

کنگره خودش را ویرایش می‌کند

کسی در کنگره کار ناشایستی انجام داده است؟ بگوئید چنین نبوده است! در سال ۲۰۰۶ ویکی‌پدیا دریافت که مدخل‌های مربوط به تعداد زیادی از سیاستمداران برجسته آمریکا نظیر سناتور نرم کولمن (Norm Coleman) از مینه‌سوتا، سناتور دیان فاینشتین (Dianne Feinstein) از کالیفرنیا و سناتور تام هارکین (Tom Harkin) از آیوا تغییر کرده و این ویرایش‌ها در ظاهر از کامپیوترهایی در ساختمان کنگره آمریکا انجام شده است. کارمندان کولمن پذیرفتند، بخشی از مدخل مربوط به وی را که توضیح می‌داد سناتور کولمن در سال ۲۰۰۳ و در ۹۸ درصد رأی‌گیری‌ها به نفع بوش رأی داده است، حذف کرده‌اند. در همین حین افراد سناتور هارکین گفتند، داستانی را که وی به اشتباه در آن مدعی شده بود که چندین عملیات نظامی را در ویتنام شمالی به انجام رسانده است، پاک کرده‌اند. نمایندگان جو بایدن (Joe Biden) نیز صفحه مربوط به وی را ویرایش کرده بودند تا منابع و ارجاعات مربوط به اتهام به اصطلاح سرقت ادبی (علمی) وی را حذف کنند. اعضای دیگری از کنگره نیز به قربانیان آزار و اذیت ویکی‌پدیایی تبدیل شدند. به عنوان مثال، صفحه مربوط به تام کوبورن (Tom Coburn) سناتور جمهوری خواه اوکلاهما، ویرایش شده بود تا به اشتباه اعلام کند که وی به صورت رسمی به عنوان «ناراحت‌کننده‌ترین سناتور» انتخاب شده است.

یک استاد تاریخ که به تهدیدی امنیتی تبدیل شد

در شانزدهم فوریه سال ۲۰۰۷، تانر آکام (Taner Akcam) استاد ترک تبار درس تاریخ در دانشگاه مینه‌سوتا برای ایراد یک سخنرانی جنجالی در دانشگاه مک‌گیل، راهی مونترال شد. سخنرانی وی درباره نسل‌کشی ارمنه در ترکیه بود که به شدت توسط دولت ترکیه انکار می‌شود، اما برخی معتقدند، در طی این نسل‌کشی در سال ۱۹۱۵ حدود یک و نیم میلیون تن از ارمنه قتل‌عام شدند. آکام به واسطه موضع‌گیری جنجالی‌اش، قبلاً نیز مورد آزار و اذیت اینترنتی قرار گرفته بود و مدخل ویکی‌پدیای وی چندین بار توسط ملی‌گرایان ترک ویرایش شده بود و در آن وی را تروریست نامیده بودند. افسران امنیتی در فرودگاه مونترال آکام را بازداشت کرده و یک نسخه پرینت شده از صفحه ویکی‌پدیای مربوط به وی را به عنوان دلیل سوءظن خود ارائه کردند. این سوءتفاهم به سرعت برطرف شد، اما آکام دو روز بعد و هنگام بازگشت به آمریکا دوباره دستگیر شد.

ویراستاری که شاید از آب در آمد

در مارس ۲۰۰۷ بازی برای مرد ۲۴ ساله‌ای از کنتاکی به نام رایان جوردن (Ryan Jordan) دیگر به پایان رسیده بود. به مدت بیش از یک سال او به عنوان یک ویراستار برای ویکی‌پدیا کار کرده بود و روی بیش از هزاران مقاله تغییر و اصلاح به وجود آورده بود و حتی در نقش داور و میانجی به اختلافات میان نویسندگان رسیدگی کرده بود. پروفایل او در ویکی‌پدیا، او را به عنوان یک استاد علوم دینی از یکی از دانشگاه‌های خصوصی معرفی می‌کرد. در کار او هیچ چیز غیرطبیعی دیده نمی‌شد و هیچ‌گاه اعتراضی علیه وی برانگیخته نشد. اما پس از این که یکی از کاربران ویکی‌پدیا در سال ۲۰۰۶ پروفایل جوردن را در نیویورکر (New Yorker) مشاهده کرد (جوردن در ویکی‌پدیا با نام مستعار "Essjay" شناخته می‌شد و مجله نیویورکر هم از همین اسم استفاده کرده بود) حقایق درباره هویت واقعی جوردن شروع به آشکار شدن کرد. او نه تنها در زمینه الهیات و قوانین شرعی تخصصی نداشت، بلکه حتی هیچ‌گاه آن‌گونه که ادعا کرده بود، مدرک دکترایم دریافت نکرده بود و غالب ویرایش‌هایش را نیز با استناد به کتابی با نام «مذهب کاتولیک به زبان ساده» انجام داده بود. زمانی که ویراستاران نیویورکر از این ماجرا مطلع شدند، نکته دیگری برای این ماجرا افزودند و گفتند: «در زمان انتشار این مطالب نه ما و نه ویکی‌پدیا از نام واقعی Essjay اطلاع نداشتیم!» جوردن ادعا کرد که مجبور بوده است برای محافظت از هویت اصلی‌اش در برابر کسانی که به موقعیت وی به عنوان یک ویراستار حسادت می‌کردند، این شخصیت دروغین را به وجود آورد. در ابتدا جیمی ویلز، از حق جوردن مبنی بر محافظت از هویتش دفاع کرد، اما با افزایش انتقادات نسبت به جوردن، در موضع خود تجدیدنظر کرد و از جوردن خواست که کناره‌گیری کند و افزود: «حمایت قبلی من از Essjay در این مورد، کاملاً به دلیل فقدان اطلاعات در زمینه اتفاقات جاری بوده است.» جوردن از فریب کاری خود عذرخواهی کرده و از ویکی‌پدیا استعفا داد.

مبارزه با فایروال بزرگ

در چین نمی توان دسترسی به ویکی پدیا را امری بدیهی شمرد. زیرا که در آن جا دانش نامه آنلاین و نسخه چینی آن اغلب فیلتر شده اند. ویکی پدیا (به احتمال بسته به موقعیت جغرافیایی شما) به شما خواهد گفت که نخستین فیلترینگ در سال ۲۰۰۴ و در پانزدهمین سالگرد وقایع میدان تیان آنمن اعمال شده است. به یقین، ویکی پدیا تنها سایتی نیست که در سرزمین چین «بیرون از خط قرمز» پنداشته می شود.

تحقیقات، ویکی پدیا را (تقریباً) به دقت بریتانیکا ارزیابی کردند

در سال ۲۰۰۵ بالاخره گفتن این که اطلاعات خود را از ویکی پدیا کسب کرده اید کمی راحت تر شد. در تحقیقی که نشریه نیچر انجام داد، محققان مقاله هایی را در زمینه های متنوعی از هر دو منبع ویکی پدیا و منبع استاندارد دانش امروز، یعنی دانش نامه بریتانیکا انتخاب کردند. محققان پس از آن، مقاله ها را برای بررسی به متخصصان مرتبط با رشته مورد نظر ارجاع دادند. نتیجه نهایی؟ در هر یک از دو منبع چهار خطای فاحش یافته شد. هر چند محققان در هر دو منبع تعداد زیادی خطاهای کم اهمیت و انحراف های جزئی از واقعیت را نیز یافتند؛ به صورت دقیق تر ۱۶۲ مورد در ویکی پدیا و ۱۲۳ مورد در بریتانیکا. هر چند بریتانیکا به این خطاها به عنوان تأییدی بر مدعای معتبرتر بودن خود اشاره می کند، ویکی پدیا این مطالعه را به نوعی پیروزی در برابر انتقادات مطبوعات از دقت مدخل های دانش نامه خود می داند.

آغاز ملاقات های دست اندرکاران ویکی پدیا

این تفکر که ویکی پدیا به وسیله «تمام» کسانی که از آن استفاده می کنند نوشته، ویرایش و نگه داری می شود، ایده ای آرمان گرایانه است. اما در واقعیت، گروهی خاص (و به گفته برخی خوره) از داوطلبان هستند که به عنوان سرپرستان سایت عمل می کنند و از آن در برابر خرابکاری ها محافظت کرده و اطمینان حاصل می کنند که مدخل های آن تا حد ممکن دقیق هستند.

به همین دلیل، آن ها به محلی برای گردهمایی، بحث و به اشتراک گذاری ایده هایشان درباره ویکی پدیا احتیاج داشتند. ملاقات های بین المللی که در سال ۲۰۰۵ و از فرانکفورت آلمان آغاز شد، یک گروه سازمان نیافته از داوطلبان

راسالی یک بار در یک محل گرد هم می آورد. این کنفرانس امروزه شاهد حضور صدها تن از مشارکت کنندگان در ویکی پدیا از حدود هفتاد کشور مختلف دنیا است و سخنرانان و کارگاه ها و البته «جیمی ویلز» از اعضای اصلی آن هستند.